

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 15 kwietnia 2016 r.

Pozycja 312

POSTANOWIENIE

z dnia 13 marca 2015 r.

Sygn. akt Ts 310/14

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Stanisław Rymar,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej B. i J. Sz. w sprawie zgodności:

- 1) art. 424^{1a} § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 101, ze zm.) z art. 45 ust. 1 w zw. z: art. 77, art. 178 ust. 1, art. 31 ust. 3, art. 32, art. 64 ust. 1 oraz art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) art. 424⁵ § 1 pkt 4 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 101, ze zm.) z art. 45 ust. 1 w zw. z: art. 77, art. 32 ust. 1, art. 178 ust. 1, art. 64 ust. 1 oraz art. 2 Konstytucji,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 25 października 2014 r. (data nadania) B. i J. Sz. (dalej: skarżący) wystąpili o zbadanie zgodności art. 424^{1a} § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 101, ze zm.; dalej: k.p.c. lub Kodeks postępowania cywilnego) z art. 45 ust. 1 w zw. z: art. 77, art. 178 ust. 1, art. 31 ust. 3, art. 32, art. 64 ust. 1, art. 2 Konstytucji, a także art. 424⁵ § 1 pkt 4 k.p.c. z art. 45 ust. 1 w zw. z: art. 77, art. 178 ust. 1, art. 64 ust. 1 oraz art. 2 Konstytucji.

Skargę konstytucyjną sformułowano w związku z następującą sprawą. W sierpniu 2009 r. do Sądu Okręgowego w L. skarżący złożyli pozew o odszkodowanie od Skarbu Państwa – Prezesa Sądu Okręgowego w L. z tytułu szkody, jaką ponieśli w wyniku wydania przez Sąd Okręgowy w L. (dalej: Sąd Okręgowy w L.) prawomocnego postanowienia z marca 2004 r. Postanowieniem tym Sąd Okręgowy w L. zwolnił ich od ponoszenia kosztów sądowych ponad 10 000,00 zł. Wyrokiem z listopada 2010 r. Sąd Okręgowy w L. oddalił powództwo skarżących. Wyrokiem z lipca 2011 r. Sąd Apelacyjny w L. (dalej: Sąd Apelacyjny w L.) oddalił apelację, którą skarżący złożyli od wyroku z listopada 2010 r. Postanowieniem z lutego 2012 r. Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia do rozpoznania skargi kasacyjnej skarżących. Postanowieniem z lutego 2014 Sąd Najwyższy odrzucił wniesioną

przez skarżących skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu Apelacyjnego w L. z lipca 2011 r.

Zdaniem skarżących art. 424^{1a} § 1 k.p.c. narusza przysługujące im prawa wyrażone w art. 45 ust. 1 w zw. z: art. 77, art. 178 ust. 1, art. 31 ust. 3, art. 32, art. 64 ust. 1 oraz art. 2 Konstytucji w zakresie, w jakim „przewiduje niedopuszczalność wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia od wyroków sądu drugiej instancji, w przypadku kiedy od takiego wyroku podlegającego zaskarżeniu powyższą skargą strona wniosła uprzednio skargę kasacyjną, lecz Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia [jej] (...) do rozpoznania”. Naruszenie praw skarżących miało polegać na pozbawieniu ich prawa do sądu, a w konsekwencji – również prawa do odszkodowania za szkodę spowodowaną wydaniem wobec nich prawomocnego postanowienia, w którym sąd nie zwolnił ich od obowiązku ponoszenia kosztów sądowych. Jak twierdzą skarżący, to uniemożliwiło im uzyskanie odszkodowania w wysokości 939 400,00 zł.

Skarżący wskazują, że art. 424⁵ § 1 pkt 4 k.p.c. narusza ich prawa wyrażone w art. 45 ust. 1 w zw. z: art. 77, art. 32 ust. 1, art. 178 ust. 1, art. 64 ust. 1 oraz art. 2 Konstytucji w zakresie, w jakim „skarżący jest zobowiązany uprawdopodobnić szkodę, która winna zaistnieć już w okresie 2 lat od uprawomocnienia się zaskarżonego skargą o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (...) [sądu drugiej instancji], przez co uzależnia przyjęcie skargi [o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia] do merytorycznego rozpoznania (...) od wystąpienia szkody w powyższym zakresie czasowym”. Ponadto – zdaniem skarżących – zakwestionowany przepis jest niezgodny z przywołanymi już konstytucyjnym wzorcami w zakresie, w jakim „koszty procesu o odszkodowanie od Skarbu Państwa z tytułu szkody spowodowanej przez wydanie orzeczenia niezgodnego z prawem, którymi strona została obciążona na rzecz Skarbu Państwa nie stanowią szkody uzasadniającej wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (...) [sądu drugiej instancji]”.

Dnia 16 grudnia 2014 r. (data nadania) skarżący złożyli do Trybunału „wniosek o wydanie postanowienia tymczasowego o wstrzymaniu wykonania orzeczeń w sprawie, której dotyczy skarga konstytucyjna z 21 października 2014 r. (...)”. Skarżący domagali się wstrzymania wykonania następujących orzeczeń: „wyroku Sądu Okręgowego w L. (...) z listopada 2010 r. (...); wyroku Sądu Apelacyjnego w L. (...) z lipca 2011 r. (...); postanowienia Sądu Najwyższego z 28 lutego 2012 r. (...); postanowienia Sądu Najwyższego z lutego 2014 r. – do czasu ostatecznego rozstrzygnięcia zawisłej przed Trybunałem Konstytucyjnym sprawy o sygn. Ts 310/14”. Zdaniem skarżących „[z]a wstrzymaniem wykonania w/w orzeczeń przemawia fakt, że ich wykonanie poprzez egzekucję komorniczą powoduje już – oraz może spowodować dalsze skutki nieodwracalne, wiążące się z dużym uszczerbkiem dla (...) [skarżących], oraz że przemawia za tym ważny interes skarżących z uwagi na duży uszczerbek majątkowy związany nie tylko z uszczupleniem ich i tak skromnych emerytur (...), ale również ze względu na sprzedaż ich majątku, będącego dorobkiem całego życia, w drodze licytacji nieruchomości”.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji przedmiotem skargi konstytucyjnej jest przepis (norma prawna), na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekły ostatecznie o wolnościach lub prawach albo o obowiązkach skarżącego określonych w Konstytucji. Na etapie wstępnej kontroli Trybunał bada, czy skarga spełnia warunki formalne określone w art. 46-48 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, ze zm.; dalej: ustawa o TK), czy postawione

w niej zarzuty nie są oczywiście bezzasadne (art. 36 ust. 3 w zw. z art. 49 ustawy o TK), a także czy nie występuje okoliczność wskazana w art. 39 ust. 1 pkt 1 lub ust. 3 ustawy o TK.

Skarżący twierdzą, że art. 424^{1a} § 1 k.p.c. narusza przysługujące im „prawo do konstytucyjnych standardów prawa do sądu” (art. 45 ust. 1 w zw. z: art. 77, art. 178 ust. 1, art. 31 ust. 3 i art. 2 Konstytucji), także w kontekście „zasad równości i niedyskryminacji” (art. 32 Konstytucji) oraz „zasady sprawiedliwości społecznej” (art. 2 Konstytucji). Ponadto, zdaniem skarżących, zaskarżony przepis – ze względu na naruszenie zasady pewności prawa (art. 2 Konstytucji) – pozbawił ich prawa majątkowego „(wierzytelności – odszkodowania)” ochrony gwarantowanej w art. 64 ust. 1 Konstytucji. Jak bowiem podkreślają, „[p]rawo do spokojnego korzystania z mienia obejmuje nie tylko własność, ale także wszelkie prawa majątkowe”.

Skarżący podnoszą również, że „takie traktowanie art. 424⁵ § 1 pkt 4 k.p.c., na jakie wskazuje wykładnia tego przepisu stosowana w orzeczeniach przez Sąd Najwyższy, oznacza ingerencję w prawo dysponowania środkami pieniężnymi należącymi do majątku osoby obciążonej kosztami sądowymi, co prowadzi do umniejszenia substancji jego majątku”. Tym samym zaskarżony przepis jest – jak przekonują skarżący – niezgodny z art. 45 ust. 1 w zw. z: art. 77, art. 32 ust. 1, art. 178 ust. 1, art. 64 ust. 1 oraz art. 2 Konstytucji.

Skarżący zaznaczają, że „sformułowane w (...) [złożonej] skardze zarzuty pod adresem art. 424^{1a} § 1 (...) i art. 424⁵ § 1 pkt 4 k.p.c. (...) sprowadzają się do kwestionowania braku regulacji ustawowej odnoszącej się do zasad uzyskania odszkodowania od Skarbu Państwa i przekazania całości tej problematyki do uregulowania w drodze wykładni Sądowi Najwyższemu”.

Zgodnie z art. 424^{1a} § 1 k.p.c. „[o]d wyroków sądu drugiej instancji, od których wniesiono skargę kasacyjną, oraz od orzeczeń Sądu Najwyższego skarga nie przysługuje”. Z kolei w świetle art. 424⁵ § 1 pkt 4 k.p.c. „[s]karga powinna zawierać uprawdopodobnienie wyrządzenia szkody, spowodowanej przez wydanie wyroku, którego skarga dotyczy”.

Trybunał przypomina, że skarga konstytucyjna powinna – stosownie do art. 47 ust. 1 pkt 2 ustawy o TK – zawierać wskazanie, jakie konstytucyjne wolności lub prawa i w jaki sposób – zdaniem skarżącego – zostały naruszone. Jeśli sformułowane przez skarżącego argumenty mające wykazać sposób naruszenia jego konstytucyjnych praw, których ochrony domaga się on na gruncie art. 79 ust. 1 Konstytucji, są z oczywistych względów bezzasadne, to Trybunał odmawia nadania skardze dalszego biegu (art. 49 w zw. z art. 36 ust. 3 ustawy o TK).

Trybunał zauważa, że w przekonaniu skarżących zakwestionowane przepisy miały naruszyć przede wszystkim przysługujące im prawo do sądu – w jego pozytywnym i negatywnym aspekcie (art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji) – w kontekście prawa do wynagrodzenia szkody wyrządzonej przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej (art. 77 ust. 1 Konstytucji). Pozostałe konstytucyjne wzorce kontroli zostały przywołane wyłącznie związkowo i – w ocenie Trybunału – miały zaledwie podkreślić naruszenie praw statuowanych w art. 45 ust. 1 w zw. art. 77 Konstytucji. Niezbędne jest więc ustalenie, czy twierdzenia skarżących, jakoby doszło do pozbawienia ich prawa do dochodzenia przed sądem ochrony przyznanej w art. 77 ust. 1 Konstytucji, nie są oczywiście bezzasadne, co wykluczałoby przekazanie złożonej skargi konstytucyjnej do dalszego rozpoznania.

Trybunał wyjaśnia, że prawo, o którym mowa w art. 77 ust. 1 Konstytucji, zostało ustawowo zagwarantowane m.in. w art. 417¹ § 2 zdanie pierwsze ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2014 r. poz. 121, ze zm.). Zgodnie z tym przepisem jeżeli szkoda została wyrządzona przez wydanie prawomocnego orzeczenia lub ostatecznej decyzji, to jej naprawienia można żądać po stwierdzeniu we właściwym postępowaniu ich niezgodności z prawem, chyba że przepisy odrębne stanowią inaczej. Aby uzyskać

odszkodowanie od Skarbu Państwa, poszkodowany musi więc – co do zasady – uzyskać najpierw tzw. prejudykat stwierdzający niezgodność z prawem wydanego wobec niego prawomocnego orzeczenia. W odniesieniu do spraw cywilnych ustawodawca umożliwił poszkodowanemu uzyskanie takiego prejudykatu, przede wszystkim przyznając mu – w określonych przypadkach – skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, uregulowaną w dziale VIII tytułu VI księgi pierwszej Kodeksu postępowania cywilnego. Jednocześnie jednak zastrzegł w zaskarżonym art. 424^{1a} § 1 k.p.c., że wniesienie skargi kasacyjnej zamyka drogę do złożenia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Jak bowiem stanowi art. 424^{1a} § 2 k.p.c., orzeczenie Sądu Najwyższego wydane na skutek wniesienia skargi kasacyjnej traktuje się jak orzeczenie wydane w postępowaniu zainicjowanym wniesieniem skargi. Tym samym strona, która jest w tej komfortowej (i zarazem wyjątkowej) sytuacji, że przysługuje jej zarówno skarga kasacyjna (zob. przepisy dział Va tytułu VI księgi pierwszej Kodeksu postępowania cywilnego), jak i skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, dokonuje wyboru jednego z tych środków, mając na względzie pożądany przez siebie cel, czyli doprowadzenie do uzyskania prejudykatu umożliwiającego jej dochodzenie odszkodowania w odrębnym procesie. Trzeba więc podkreślić, że strona jest wyłącznym decydentem w zakresie wyboru instrumentu, który posłuży jej do osiągnięcia zamierzonego przez siebie celu. Oczywiście jest to, że musi przy tym brać pod uwagę ograniczenia w korzystaniu z każdego z tych środków prawnych (np. tzw. przedsąd dotyczący skarg kasacyjnych).

Skarżący zauważają przy tym, że „przepis art. 424^{1a} § 1 k.p.c. nie określa (...), czy orzeczenie (...) [Sądu Najwyższego] dotyczy tzw. przedsądu, czy merytorycznego rozpoznania skargi kasacyjnej”, choć uzależnia dopuszczalność skargi, o której mowa w art. 424¹ k.p.c., od tego, czy „wniesiono” już skargę kasacyjną. Jednocześnie – co należy zaznaczyć – sami wskazują orzeczenia Sądu Najwyższego, z których jednoznacznie wynika, że rozstrzygnięcie o skardze kasacyjnej w ramach przedsądu wyłącza możliwość złożenia wspomnianej już skargi.

Wobec powyższego Trybunał zwraca uwagę na to, że zarzuty skarżących są oczywiście bezzasadne, ponieważ zostały oparte na błędnym założeniu. Skarżący skupiają się na wykazaniu niejasności kryteriów dopuszczalności skargi w sytuacji, w której tylko od nich zależy, z której drogi skorzystają. Nie ma przy tym – ze względu na utrwaloną wykładnię art. 424^{1a} § 1 k.p.c., na którą powołują się sami skarżący – wątpliwości co do tego, że odmowa przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (a nie jej odrzucenie) wyklucza dopuszczalność skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.

Trybunał stwierdza zatem, że skarżący nie wykazali, iż wyłączenie równoległego lub wielokrotnego korzystania z nadzwyczajnego środka zaskarżenia w celu uzyskania prejudykatu niezbędnego do realizacji prawa określonego w art. 77 ust. 1 Konstytucji zamyka drogę sądową dochodzenia tego prawa czy w jakikolwiek inny sposób narusza przysługujące im prawo do sądu, wywodzone przez nich z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji.

W konsekwencji Trybunał zauważa również, że rozpatrzenie zarzutu co do art. 424⁵ § 1 pkt 4 k.p.c. jest bezcelowe, ponieważ przepis ten był równoległą podstawą postanowienia odrzucającego skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Ocenivszy zarzut wobec art. 424^{1a} § 1 k.p.c. jako oczywiście bezzasadny, należało uznać, że w zakresie, w jakim skarga dotyczy art. 424⁵ § 1 pkt 4 k.p.c., nie spełnia ona wymagania określonego w art. 79 ust. 1 Konstytucji w zw. z art. 47 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK. Przyczyną odrzucenia wniesionej przez skarżących skargi, o której mowa w art. 424¹ k.p.c., tj. ostatecznego ukształtowania sytuacji prawnej skarżących, nie był (samodzielnie) art. 424⁵ § 1 pkt 4 k.p.c. Innymi słowy, niezgodność art. 424⁵ § 1 pkt 4 k.p.c. z Konstytucją w żaden

sposób nie uchylałaby (rzekomego) naruszenia konstytucyjnych praw skarżących, których ochrony domagają się oni w niniejszym postępowaniu skargowym.

Niezależnie od powyższego Trybunał za potencjalny uznaje sformułowany przez skarżących zarzut dotyczący terminu, w jakim szkoda – o której mowa w zaskarżonym art. 424⁵ § 1 pkt 4 k.p.c. – ma wystąpić. Taki zarzut mógłby postawić skarżący, w którego sprawie szkoda, będąca skutkiem prawomocnego orzeczenia, ujawniłaby się po upływie tego terminu (np. po 3 latach). Dodatkowo trzeba stwierdzić, że odrzucenie wniesionej przez skarżących skargi, o której mowa w art. 424¹ k.p.c., nie było skutkiem przekroczenia terminu 2 lat, lecz nieuprawdopodobnienia wystąpienia szkody. Skarżący nie wykazali bowiem jasno (co wyraźnie podkreślił Sąd Najwyższy), że ponieśli szkodę, która uzasadniałaby wydanie prejudykatu na potrzeby dalszego postępowania w sprawie o odszkodowanie przeciwko Skarbowi Państwa.

Zdaniem Trybunału skarżący mają rację w tej części skargi, w której podnoszą, że nie można apriorycznie wykluczyć, iż uiszczona na rzecz Skarbu Państwa kwota tytułem zwrotu kosztów sądowych, w konkretnej sytuacji może być szkodą w rozumieniu art. 424⁵ § 1 pkt 4 k.p.c. Trzeba też jednak podkreślić, że to niejasność wyводу zawartego we wniesionej skardze przyczyniła się – także w tym zakresie, w jakim na szkodę miały się składać obciążające skarżących koszty postępowania sądowego – do jej odrzucenia przez Sąd Najwyższy. Trybunał przypomina więc, że źródłem naruszenia konstytucyjnych praw skarżącego, uzasadniającego przyznanie mu ochrony na podstawie art. 79 ust. 1 Konstytucji, powinien być wyłącznie akt normatywny. Jeśli skarżący własnym zachowaniem przyczynia się do niekorzystnego dla siebie skutku, to skarga konstytucyjna mu nie przysługuje.

W związku z powyższym Trybunał odmówił nadania skardze dalszego biegu i pozostawił bez rozpoznania dołączony do niej wniosek o wydanie postanowienia tymczasowego.